

Dit diepgravende boek van Hans Burger loopt over van theologische en spirituele passie voor Jezus Christus. Wat heerlijk om te lezen en wat prachtig om te ontdekken hoe Christus alles is voor wie in hem geloven. Het is echt waar wat Jezus zegt: 'Ik ben gekomen ik jullie het leven te geven in al zijn volheid' (Johannes 10:10). Ik ben Hans Burger heel dankbaar dat hij mij als lezer van zijn boek laat delen in de geheimen van het 'in Christus zijn'. Er zijn weinig thema's die belangrijker zijn dan dit thema. Voorbij de waan van de dag en weer de volgende hype in christelijke kringen is dit boek de oase van diepgang en inspiratie die we nodig hebben om christen te zijn in deze tijd. Vanuit een diep doordachte en diep doorleefde identiteit in Christus alleen.

dr. Jos Douma, voorganger Plantagekerk Zwolle en auteur

Hans Burger heeft ons een grote dienst bewezen met dit boek over ons leven in Christus. Dit boek leert ons om niet te denken vanuit ons geloof, onze wedergeboorte of ons discipelschap, maar om existentieel en theologisch geheel vanuit de opgestane Christus te leven. We worden niet alleen gered door Jezus, we geloven niet alleen in Jezus Christus, maar we 'zijn' in Christus. Zo bloeit enerzijds de heilsgeschiedenis op een prachtige wijze op, terwijl we anderzijds op een heel bevindelijke wijze in deze heilsgeschiedenis delen. De nieuwe schepping in Christus blijft niet op afstand, maar deze blijkt effectief te zijn in de diepste vezels van ons bestaan, zodat het ons tegelijkertijd doet uitzien naar de duizelingwekkende onthulling ervan. Kortom, ook al komen we soms tot verschillende theologische beslissingen, dit is een katholiek boek dat de lijnen uitzet om over het volle heil in Christus te denken.

dr. Wim van Vlastuin, rector van het Hersteld Hervormd Seminarie en hoogleraar Theologie en spiritualiteit van het gereformeerd protestantisme aan de Vrije Universiteit

Wereldwijd benadrukt de Heilige Geest opnieuw hoe belangrijk het is dat christenen beseffen wie ze zijn in Christus. *Vrij Zijn* wil mensen helpen hun identiteit in Christus te ontdekken en te versterken. De grote belangstelling voor dit onderwijs in Nederland maakt de geestelijke honger naar dit onder-

richt zichtbaar. Toch is er niets nieuws onder de zon.

In de gereformeerde traditie is de gemeenschap met Christus of de zogenaamde mystieke eenheid met Christus vanouds een belangrijk thema. Het is Hans met dit boek gelukt om ons 'zijn in Christus' op een degelijk gereformeerde wijze onder onze aandacht te brengen: onze eenheid met Jezus Christus is een geheim dat geleefd moet worden.

Het boek dat je in handen hebt is het meer dan waard om gelezen te worden. Ik herken het verlangen van de schrijver dat de kerk meer en meer gaat leven vanuit haar eenheid met Christus. Want in onze eenheid met Christus ligt de bron van eenheid van alle christenen. Het is mijn gebed dat dit boek ertoe zal bijdragen dat de verschillende tradities hun identiteit in Christus meer en meer omarmen en dat wij al lerende naar elkaar zullen toegroeien.

Wilkin van de Kamp, Oprichter en leider van Vrij Zijn

In onze tijd, vol onzekerheid op het vlak van identiteit en zingeving, is niets belangrijker dan een boek over het vinden van je identiteit in Jezus Christus. Sterk in dit boek is daarbij de inzet in de Bijbelse Theologie.

*Arjan Markus, predikant Pelgrimvaderskerk,
Rotterdam-Delfshaven*

Veel hedendaagse christenen, zeker veel rooms-katholieken, spreken over hun geloof primair op het niveau van waarden, normen en deugden. Dit boek van de gereformeerde theoloog dr. Hans Burger, geschreven vanuit een katholiek-oecumenische intentie, maakt duidelijk dat christelijk geloof allereerst te maken heeft met de ontmoeting en de vriendschap met Christus. De centrale notie plaatsbekleding en vier bijbehorende momenten, substitutie, representatie, eenheid en participatie geven structuur aan deze rijke en helder geschreven studie. Dit boek bevestigt de notie van John Henry Newman dat het christendom allereerst een relationeel geloof is. Ik hoop dat veel tijdgenoten door deze studie de kern van vitaal christendom ontdekken of herontdekken.

mgr. dr. Gerard de Korte, bisschop van 's-Hertogenbosch

Hans Burger
Leven in Christus

Over
de betekenis
van het verhaal
van Jezus

 Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

© 2017 Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker

www.uitgeverijvanwijnen.nl

Vormgeving omslag: Pankra, Kampen

Omslagafbeelding: 'Druivenoogst' van Janpeter Muilwijk, potlood en gouache op papier (2010)

ISBN 978 90 519 4551 5

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Vooraf 7

1. Inleiding 12
2. Een christelijk thema 20
3. Het grote verhaal van Israël 42
4. Het verhaal van Jezus: identificatie en plaatsbekleding 67
5. De betekenis van de dood van Jezus 97
6. Beelden voor eenheid met Jezus Christus 140
7. Delen in het verhaal van Jezus Christus 195
8. Beelden van heil 243
9. Wie zijn wij en wie is God? 292

Registers 304

Vooraf

Het was ergens in het begin van mijn theologiestudie in Kampen dat ik Romeinen 6 las. Het trof me diep: Jezus is opgestaan uit de dood en dat maakt verschil in ons leven hier en nu. Het christelijk geloof gaat niet alleen over het verleden of over de toekomst. Jezus Christus is in het heden niet de grote afwezige, het heden is niet leeg. We mogen in Christus een nieuwe schepping zijn, zoals Paulus zegt in die andere tekst die veel voor me is gaan betekenen (2 Korintiërs 5,17). Wie hij is, is van beslissende betekenis voor mijn identiteit. En voor de identiteit van ieder ander die in hem het leven vindt.

Een gevoel van malaise over de gereformeerde traditie was voor mij een reden om deze vraag centraal te stellen: waar gaat het evangelie over? Wat is vandaag de betekenis van al die christelijke feestdagen: kerst, Goede Vrijdag, Pasen, Hemelvaart, Pinksteren? Op zoek naar antwoorden werd ik aio in Kampen en schreef een proefschrift over 'zijn in Christus'. Steeds meer ontdekte ik dat je niet van elkaar los kunt maken wie Jezus Christus in het verleden voor ons was, wie hij nu voor ons is en wie hij in de toekomst voor ons zal zijn.

Steeds meer trof het me ook dat christenen te vaak leven met een stukje Jezus. Ieder deel van de christelijke traditie heeft zo zijn eigen stokpaardjes, die hooggehouden worden tegenover andere delen van de christelijke traditie. Maar Jezus is niet op te delen in stukken. Voor vitaal christelijk geloof is de hele Christus van belang. Wat is het belangrijk dat er overal in de kerk in elk geval predikanten, voorgangers en priesters zijn die zicht hebben op die hele werkelijkheid van Jezus

LEVEN IN CHRISTUS

Christus en die van daaruit voorgaan en een weg wijzen. Relevante thema's zijn er genoeg: spiritualiteit, discipelschap, verschillende benaderingen van gemeenteopbouw, missionaire projecten, gaven van de Geest, gerechtigheid, duurzaamheid. Vaak staan daarbij activiteiten en gedrag centraal. De relevantie is snel duidelijk en dat maakt zulke thema's aantrekkelijk. Maar gedrag en activiteiten moeten wel gedragen worden door een diepere laag. Daarover nadenken is geen luxe, geen kale theorie, maar steeds weer noodzakelijk. Wie is het dragende fundament van het christelijk leven? Dat is Jezus Christus met zijn hele verhaal, van begin tot eind.

Dit boek gaat over die dragende laag van het christelijke leven: over de hele Jezus Christus met zijn hele verhaal, over de verschillende aspecten van een relatie met hem, en over de betekenis van wie hij is.

Ik ben God diep dankbaar dat hij mijn leven zo geleid heeft dat ik de kans kreeg om over dit onderwerp, 'zijn in Christus', een proefschrift te schrijven. Christelijk geloven, een relatie met Jezus hebben, leven als christen is immers 'zijn in Christus'. Voor mij werd dit centrale thema de ingang om bij zoveel andere vragen een begaanbare weg te vinden.

Daarom wilde ik altijd nog een keer een boek in het Nederlands schrijven, gebaseerd op mijn proefschrift *Being in Christ* (Wipf and Stock, Oregon, 2008). Niet om nog eens te schrijven over de theologen die ik daarin geanalyseerd heb. Voor wie in hen geïnteresseerd is, zal het Engels van dat boek geen grote barrière vormen. Maar wel om het Bijbels-theologische materiaal, de hoofdstukken over Paulus en Johannes breder beschikbaar te maken. En om los van andere theologen nog eens op een rij te zetten wat mijn onderzoek heeft opgeleverd. Daarbij wilde ik een aantal thema's verder uitwerken dan in mijn proefschrift (bijvoorbeeld verzoening en rechtvaardiging) en her en der de betekenis ervan voor het christelijke leven wat verder aanduiden.

Vooraf

Van de theologen uit mijn proefschrift wil ik één overigens wel noemen: de Engelse theoloog Oliver O'Donovan. Drie van de vier begrippen die centraal staan in dit boek, dank ik aan zijn werk: substitutie, representatie en participatie. De onmisbaarheid van het vierde begrip, eenheid, werd me steeds duidelijker toen ik het Johannes-evangelie bestudeerde.

Toen ik een aantal jaar geleden in Middelburg de Nieuwe Kerk bezocht, wist ik wat er op de voorkant van het boek moest staan: Jezus als de ware wijnstok, zoals verbeeld door Jan Peter Muilwijk op het tapijt dat in de Nieuwe Kerk hangt. Nooit eerder had ik zo'n verbeelding van dit Bijbelse beeld uit Johannes 15 gezien. De ranken groeien uit de vijf wonden van Jezus en laten zien dat er leven groeit in zijn dood. De mensen en de druiven om de gekruisigde en opgestane Jezus heen tonen dat het gaat om leven in al zijn volheid. Deze vitaliteit is tegelijk verbonden met het avondmaal, zoals brood en wijn laten zien. De verbondenheid met Jezus Christus als de bron van leven is precies waar het in dit boek om gaat. Uiteindelijk bleek een eerdere tekening van Muilwijk, 'Druivenoogst' (2010), beter geschikt als afbeelding voor op de omslag van dit boek dan het wandtapijt uit 2012. Ik ben de kunstenaar zeer erkentelijk dat hij direct bereid was om deze afbeelding beschikbaar te stellen.

De keus om de Bijbels-theologische hoofdstukken uit mijn proefschrift zoveel mogelijk te verwerken is beslissend geweest voor de vorm van dit boek. Ik heb alle verwijzingen naar exegetische literatuur achterwege gelaten, maar wel bevatten de hoofdstukken 4 tot 8 paragrafen met stevige, Bijbels-theologische kost. Ik heb steeds aangegeven uit welke Bijbelvertaling ik geciteerd heb; EV betekent eigen vertaling. Om deze gedeelten voor preekvoorbereiding toegankelijk te maken, bevat dit boek een uitgebreid tekstregister. Dit boek is dus in elk geval bedoeld voor predikanten, voorgangers, priesters en theologiestudenten. Maar ik hoop van harte dat ook wie theologisch

LEVEN IN CHRISTUS

geïnteresseerd is en zich wil verdiepen in de betekenis van Jezus Christus, dit boek met vrucht zal lezen; gereformeerd of niet; christen of geen christen.

Zoals gezegd, in dit boek gaat het mij om een totaalbeeld van ‘leven in Christus’. Dat wil zeggen: ik ben geïnteresseerd in de hele Christus, maar mijn beeld van de hele Christus is uiteraard een kijk op het geheel vanuit mijn gereformeerde perspectief, een rafelig geheel dat uit fragmenten bestaat en vraagtekens omvat. Hoofdstuk 1 en 2 leiden het thema in. Hoe kijken wij naar Jezus, en hoe deden ze dat vroeger? Hoofdstuk 3 gaat over het verhaal van Israël waar Jezus bij hoort. Hoofdstuk 4 zoomt dan in op het verhaal van Jezus zelf. Hoofdstuk 4 loopt uit op een model van plaatsbekleding. Binnen het ene begrip ‘plaatsbekleding’ onderscheid ik vier momenten, de vier begrippen die ik al genoemd heb (substitutie, representatie, eenheid en participatie). Aan de hand van deze vier begrippen wordt de werkelijkheid van Jezus Christus verder in beeld gebracht. Dat gebeurt in de hoofdstukken 5-8. Hij stierf voor ons (hoofdstuk 5), in eenheid met Jezus mogen wij leven (hoofdstuk 6) en wij mogen delen in zijn geschiedenis en in wie hij is (hoofdstuk 7 en 8). Hoofdstuk 9 sluit af met de vraag wie wij zelf in Christus zijn (zondaren die in Christus een nieuwe identiteit krijgen) en hoe we God in Christus leren kennen (als de drievuldige God).

Ik ben Dingeman van Wijnen en Albert de Vos van Uitgeverij Van Wijnen in Franeker zeer erkentelijk voor de gelegenheid die ze mij boden om dit boek te schrijven, voor hun meelesen, feedback en stimulans. Verder bedank ik graag mijn promotor, prof.dr. Barend Kamphuis. Hij was mijn begeleider toen ik mijn proefschrift schreef, ook dit boek heeft hij helemaal meegelezen. Verder dank ik Wildrik Oosterhof die eveneens meelas. De eerste hoofdstukken werden bovendien gelezen door Els Hooiveld-Feenstra – eveneens bedankt!

Verder ben ik blij met de aanbevelingen van dr. Jos Douma, Wilkin

Vooraf

van de Kamp, mgr.dr. Gerard de Korte, dr. Arjan Markus en prof.dr. Wim van Vlastuin. Bij hen allemaal heb ik geproefd dat het onderwerp van dit boek hen ter harte gaat.

Blijft staan dat dit maar een boek is. Letters en papier geven geen leven. Integendeel, letters, letters in theologische boeken, kunnen dodelijk zijn (ik denk aan Paulus in 2 Korintiërs 3,6). Leven is alleen te vinden in het Woord dat vlees, mens, werd. Hoe bijzonder moet het zijn om de opgestane Heer zelf te ontmoeten in een lichaam dat deelt in zijn opstanding. Ik hoop en bid dat deze letters, gedrukt op papier, tot het moment van die ontmoeting niet tevergeefs zullen zijn in hem (vgl. 1 Korintiërs 15,58), maar dankzij de Geest een vruchtbare uitwerking mogen hebben.

1. Inleiding

1.1 Vitaal christelijk geloof in een tijd van verandering

Wie is Jezus Christus voor ons vandaag? Gelovig of niet, het is de moeite waard over die vraag na te denken. Is er bij Jezus Christus iets van levensbelang te vinden of is dat een illusie? We leven in een tijd van verandering, waarin het geloof in Jezus Christus in Europa onder druk staat. Juist dan is het belangrijk om die vraag te beantwoorden. Dan voorkom je ook dat je uit vanzelfsprekendheid met maar een stukje van Jezus leeft en niet met de hele Jezus. Het gaat mij in dit boek om de hele Christus: niet alleen iemand van de toekomst, of alleen van het verleden; niet slechts iemand die is gestorven, of vooral iemand die overwonnen heeft. Als Jezus van belang is, dan is hij helemaal van belang. Tegelijk heeft mijn antwoord in dit boek een duidelijke kern: 'Zijn in Christus'. Wat wordt daarmee bedoeld en waarom is dat thema vandaag zo belangrijk?

We leven in een tijd van overgang, waarin voor christenen en niet-christenen grote uitdagingen op ons afkomen. Nooit zijn we in Europa zo welvarend geweest als nu. Maar met al die welvaart staan de verhoudingen onder druk. Onze ecologische voetafdruk is te groot, onze wereld is oneerlijk, de verschillen tussen rijk en arm zijn schrijnend. Hoe welvarend we ook zijn, tegelijk ervaren velen een geestelijke leegte. De betekenis van het christelijk geloof is afgenomen. De verzuilde, door het christendom gestempelde maatschappij is verdwenen. Nieuwe groepen mensen kwamen naar Europa en naar Ne-

Inleiding

derland, als vluchteling of op zoek naar werk. Dat bracht ook de islam naar Europa. Terrorisme in naam van de islam zette de maatschappelijke verhoudingen onder druk en bracht de vermolming van het gebinte van onze publieke verhoudingen aan het licht. Populisten profiteren hiervan en wat er met onze wereld zal gebeuren als populistische politici de macht krijgen, overziet niemand.

Jezus zelf heeft gezegd dat zijn leerlingen het zout van de aarde en het licht van de wereld zijn (Matteüs 5,13-14). Zout en licht zorgen ervoor dat het leven doorgaat. Je zou ook kunnen zeggen: Jezus' leerlingen zijn geroepen om de smeerolie te zijn in een machine die vast dreigt te lopen. Maar hoe zou iemand dat in vredesnaam kunnen zijn? Onlosmakelijk verbonden met die hoge opdracht is wat Jezus Christus elders in het Nieuwe Testament zegt, dat hij het leven is (Johannes 14,6). Dat betekent: alleen wie in Jezus Christus het leven vindt, kan onderdeel worden van die groep van Jezus' volgelingen die het licht van de wereld is. Hier blijkt de urgentie van de vraag, wie Jezus Christus vandaag voor ons is. Maar ook wat het betekent om in hem te zijn. Voor een vitaal christelijk geloof is een helder en doordacht antwoord op die beide vragen van groot belang.

Maar hoe vitaal is het geloof van christenen in Europa? Welk beeld van Jezus hebben zij, en weten zij wat het betekent om 'in Christus te zijn'?

We leven in een land dat niet meer christelijk is, als het ooit al christelijk geweest is. Onze cultuur is door het christendom heen gegaan en erdoor gestempeld, maar neemt er nu afstand van. Kerken in Nederland lopen leeg en veel Nederlanders denken dat het christelijk geloof iets van vroeger is. Wat dat voor onze cultuur betekent, kunnen we nog niet overzien. Duidelijk is wel dat door de opkomst van de islam en andere vormen van spiritualiteit, godsdienst niet meer vanzelf samenvalt met christelijk geloof. Er valt meer te kiezen dan vroeger. Tegelijk leidt de weerzin tegen publieke uitingen van de

LEVEN IN CHRISTUS

islam tot verzet tegen de aanwezigheid van de christelijke godsdienst in de publieke sfeer.

Geloof in Christus is onlosmakelijk verbonden met geloof in God. De levende God is omgeven met vraagtekens. Is er een God? Is leven met God een zwaktebod voor wie zijn leven niet in eigen hand durft te nemen of bang is voor vrijheid? Zijn woorden over God en geloof niet veel te groot en te zwaar om nog te gebruiken? In welke godsdienst vinden we God? Of leiden alle godsdiensten naar de goddelijke werkelijkheid? De twijfel, de neiging om je geloof thuis te laten, de terughoudendheid om grote woorden te gebruiken, de schaamte over dat geloof van vroeger, ze komen zomaar op in het hart van gelovige christenen. Tegelijk zijn er verdriet en teleurstelling wanneer kerken sluiten, of dreigt moedeloosheid wanneer werken voor de Heer ploeteren is.

En als het om Jezus zelf gaat? Van allerlei kanten is er de afgelopen tien, twintig jaar een verlegenheid gesignaleerd als het gaat om Jezus. Dan kan het zo zijn dat Jezus Christus ons uiteindelijk weinig meer zegt. Met God kunnen we misschien wel uit de voeten, met Jezus minder. 'Iets met Jezus hebben' lijkt dan al genoeg om christen te zijn. Maar ook wie denken dat Jezus Christus hun meer zegt, leven vaak met een kleine, ingeperkte Jezus. Bijvoorbeeld als Jezus degene is die voor onze zonden gestorven is en dat is het dan. Dan zien we misschien onze zonde, geloven we in vergeving; nieuw leven is dan eindeloos ploeteren, met een slecht geweten vragen we weer vergeving als we weer in zonde vallen. Hoe we van onze zonde-kennis uitkomen bij het nieuwe leven ontgaat ons, als we het nieuwe leven niet in Christus vinden. Dan blijven christenen heen en weer zwalken tussen hulpeloos of schuldig. Of we leven vrolijk van de vergeving en komen niet verder dan goedkope genade – God vergeeft toch wel. Uit onderzoek blijkt verder dat evangelische christenen die benadrukken hoe belangrijk een persoonlijke relatie met Jezus is, zomaar leven met een Jezus van het verleden. Dan blijft Jezus waar hij was,

Inleiding

tweeduizend jaar geleden. Hij is niet de opgestane Heer die nu leeft en die komt. De focus op mijn persoonlijke relatie met Jezus kan bovendien het geloof versmallen tot een zaak van het individu.¹

De postmoderne belevingscultuur waar we al een tijd in leven, maakt het er niet beter op. Zeker als het gaat over godsdienst en zingeving scoort beleving hoog, terwijl goed nadenken over geloofsinhouden juist vaak laag aangeschreven staat. Daardoor valt een samenhangend beeld van de betekenis van Jezus Christus makkelijk uit elkaar in losse fragmenten. Van leven met een klein geïsoleerd stukje Jezus wordt je geloof jammer genoeg niet vitaler.

Hoe vager het besef van de betekenis van Jezus, hoe meer we los van hem leven in plaats van in hem te blijven, des te meer zullen christenen zich in niets van niet-christenen onderscheiden. Misschien is de kerk dan wel een mooie club van veelkleurige en verschillende mensen, maar niet meer de gemeenschap van Jezus' leerlingen die smeerolie zijn in de machine van onze maatschappij. En dat is zonde: de gemeenschap van Jezus' leerlingen zou juist een uitnodiging moeten zijn om Jezus te leren kennen. Zij zijn Jezus' levende reclamemateriaal: zij zouden uit ervaring kunnen weten wat hij voor verschil maakt in je leven.

Voor een vitaal christelijk geloof is het nodig goed na te denken over de vraag wie Jezus Christus vandaag voor ons is. Anders verbrokkelt het geloof en glipt het je als los zand door de vingers. We kunnen niet blijven staan bij stukjes Jezus of leven met een half evangelie, maar moeten op zoek naar de hele Jezus. Wie is Jezus Christus voor ons, en wie mogen mensen zijn dankzij hem?

Als het leven je lief is, verdient het overweging dat Jezus zegt 'ik ben het leven'. Als die vergaande uitspraak waar is, is Jezus Christus het nieuwe leven voor ieder mens, christen of nog geen christen. Dan komt het erop aan in hem te zijn en te leven in gemeenschap

LEVEN IN CHRISTUS

met hem. Over wat die merkwaardige woorden betekenen, gaat dit boek.

Het is geschreven voor mensen die geïnteresseerd zijn in christelijke theologie, in de overtuiging dat Jezus Christus en het 'zijn in hem' voor ieder mens van belang is. Christen-zijn is immers *identiek* met 'in Christus zijn'. Bovendien hopen en geloven christenen, dat we in Christus een nieuw mens-zijn krijgen. In hem vind je de verandering tot nieuwe mens. Voor vitaal christelijk leven en dus voor vitaal menselijk leven is het onmisbaar om dicht bij Jezus te leven, om in Christus te zijn. Een diepe verworteling in Jezus Christus is daarom de eerste existentiële levensbehoefte van ieder mens. 'Zijn in Christus' is dus een cruciaal thema. Christen-zijn is altijd een bestaan dat ter discussie staat en aangevochten is. Aan het begin van de 21e eeuw komen tal van uitdagingen af op wie in Nederland Jezus Christus willen volgen. Al die uitdagingen vragen erom dat wij weten waar we onze kracht en liefde moeten zoeken: in Christus.

Christus is in eigen persoon goed nieuws. In onze wereld vol vragen is het goed nieuws dat Jezus Christus Gods woord in menselijke vorm is. Hij is Gods zelfpresentatie en hij maakt Gods aanwezigheid op aarde toegankelijk. Met hem mogen wij verbonden zijn door de Heilige Geest van God. En als wij in hem zijn, dan zijn we in God (1 Johannes 4,15). Alleen in Christus kunnen we de levende God kennen en van hem onder de indruk zijn. Alleen levend in Christus is het realiteit dat Christus je leven is. Hij is ook ons leven als we teleurgesteld worden of op een of andere manier lijden. Juist in hem is er ruimte om leegloop en afbraak niet weg te drukken of te overschreeuwen, maar onder ogen te zien en dat lijden met hem te delen. Wanneer we misschien merken dat ons land geen vruchtbare bodem meer voor het evangelie is, vraagt dat juist om een diepe verworteling in Christus. Getuigend leven, publiek christen durven zijn, mensen uitnodigen om Jezus te leren kennen, vraagt daar evenzeer om. Als Christus door zijn Geest in ons woont, zijn wij het niet meer die le-

Inleiding

ven, maar leeft hij in ons (Galaten 2,20) en klinkt zijn getuigenis door ons heen.

‘Zijn in Christus’ is een cruciaal thema: voor onze kennis van God, voor onze relatie met God de Vader, voor onze plek in een cultuur die misschien haar hoogtepunt heeft gehad, voor onze inzet voor liefdevolle gemeenschappen waar we leren vergeven, voor onze kijk op onszelf en onze spiritualiteit, voor een leven als christen in de grote en de kleine dingen – eerlijk, missionair, moreel, getuigend; voor onze inzet voor gerechtigheid en duurzaamheid in een oneerlijke wereld.

Natuurlijk, dit is maar een boek. De eenheid met Jezus Christus is een geheim dat geleefd moet worden. Woorden kunnen het maar ten dele vangen. Woorden moeten overdacht worden, je moet ze je eigen maken. Geloven is meer dan denken, maar op een nieuwe manier leren denken speelt wel een belangrijke rol in een nieuwe manier van leven. Achter Jezus aan nieuw leren leven begint bij leren denken vanuit het goede nieuws van Jezus Christus. Daarom hoop ik dat dit boek zoveel doorgeeft van de Bijbel en van Jezus Christus, dat dit helpt bij het ontdekken en zich toe-eigenen van de werkelijkheid van het ‘zijn in Christus’. Als dat gebeurt, zal meer duidelijk worden van de betekenis van Jezus Christus.

Juist daarom heb ik dit boek geschreven. Zoals gezegd: christen zijn *is* in Christus zijn. ‘In Christus’ is de plek waar je als gelovige leeft, het hart van je relatie met God. ‘In Christus zijn’ is cruciaal voor transformatie tot nieuw en vitaal mens-zijn. Het is voor zoveel andere thema’s van belang. Hoe meer je weet wat er in Christus te vinden is, hoe meer je niet met een halve Jezus of met een half evangelie leeft, hoe vitaler je leven als christen zal zijn. Wil de kerk in Nederland toekomst hebben, dan is het van levensbelang om dat ‘zijn in Christus’ te leven of te (her)ontdekken.

LEVEN IN CHRISTUS

1.2 Over de rest van dit boek

Natuurlijk is er al vaker over dit thema nagedacht. Misschien niet onder de naam ‘zijn in Christus’. Maar op allerlei manieren komt de thematiek van de eenheid met Christus en ons delen in Christus in de geschiedenis van de kerk naar voren. Dat kan ook niet anders: het is een Bijbels thema en christenen hebben steeds de Bijbel gelezen. Daarom wil ik in hoofdstuk 2 eerst terugkijken op die geschiedenis. Bovendien zal ik aandacht geven aan onze cultuur en hoe in die cultuur het thema ‘zijn in Christus’ van betekenis is.

Daarna wil ik van een afstand naar Jezus kijken. Jezus komt niet uit de lucht vallen, maar hoort bij een geschiedenis en bij een verhaal. Om Jezus niet te isoleren van dat lange verhaal van Israël ga ik in hoofdstuk 3 in op dat verhaal van Israël en de plaats van Jezus daarin, voor we verder inzoomen op de betekenis van Jezus en op zijn verhaal.

Dat inzoomen gebeurt in hoofdstuk 4. In dit hoofdstuk gaat het over het verhaal van Jezus Christus als onze plaatsbekleder. Eerst zal ik ingaan op dat verhaal zelf, daarna zal ik laten zien hoe zich in het leven van Jezus een beweging voltrekt, waardoor hij zich steeds meer één maakt met ons. Doordat hij zich met ons identificeert, wordt hij steeds meer onze plaatsbekleder die echt één met ons is. De verschillende aspecten van plaatsbekleding en van onze relatie met hem komen ook in dit hoofdstuk aan de orde. Ik zal hier vier momenten van plaatsbekleding onderscheiden: substitutie, representatie, eenheid en participatie. Dit model maakt het mogelijk om een samenhangend beeld van de hele Jezus te schetsen en tegelijk details te belichten.

De eerste twee momenten, substitutie en representatie, staan centraal wanneer we in hoofdstuk 5 nadenken over de betekenis van Jezus’ dood. Vanuit het verhaal van Jezus zullen we kijken hoe in de verschillende geschriften van het Nieuwe Testament tegen de dood van Jezus wordt aangekeken.

In hoofdstuk 6 ligt de nadruk op het moment van eenheid. Hier

Inleiding

richten we de aandacht op de beelden die gebruikt worden om die eenheid ter sprake te brengen, zoals dat gebeurt in het Johannes-evangelie en in de brieven van Paulus.

Het delen in Christus, de participatie, komt op verschillende manieren naar voren in de hoofdstukken 7 en 8. In hoofdstuk 7 gaat het erom hoe wij delen in het verhaal van Jezus Christus, onze representant. Representatie en participatie zullen hier als een bij elkaar horend paar genomen worden. Omdat vooral Paulus ons verhaal aan het verhaal van Jezus linkt, zal Paulus in dit hoofdstuk centraal staan. Hoofdstuk 8 vervolgens gaat in op verschillende beelden die de impact van Jezus Christus laten zien op wie wij zijn en op ons leven. Het gaat dan om beelden als wedergeboorte, rechtvaardiging, heiliging en verkiezing.

Hoofdstuk 9 is het slothoofdstuk. In dit hoofdstuk wil ik vanuit de voorgaande hoofdstukken de vraag stellen: als we zo in Jezus Christus mogen zijn, wat zegt dat over wie God is en over wie wij zijn? We zullen zien dat het dan moet gaan over zonde en vernieuwing. En verder dat we in Christus God leren kennen als de drievuldige: Vader, Zoon en Geest. De overtuiging dat God de drievuldige is, ligt onder heel dit boek. Maar pas als we vol bewondering voor God terugkijken op heel dit verhaal over 'zijn in Christus', wil ik de drie-eenheid expliciet aandacht geven.

2. Een christelijk thema

Vanaf hoofdstuk 3 zal ik nagaan hoe de Bijbel over Jezus' betekenis vertelt en op basis daarvan mijn eigen uiteenzettingen geven over wie hij voor ons is. Eerst wil ik in 2.1 aandacht geven aan de context waarin we nadenken over wie Jezus Christus is en wie wij in hem zijn. Daarna wil ik iets zeggen over mijn eigen traditie. Ik denk als christen na over het thema 'in Christus zijn', maar dat kan ik alleen doen zoals ik gevormd ben, binnen de gereformeerde traditie. Daarom ga ik in 2.2 in op hoe er in de gereformeerde traditie over de eenheid met Christus nagedacht is. Omdat niet alleen gereformeerde christenen over deze thematiek nadenken, wil ik in 2.3 iets zeggen over andere christelijke tradities. Die tradities zijn in de loop van eeuwen uit elkaar gegroeid en hebben elk hun eigen accenten gevormd. Graag zou ik eraan bijdragen dat die verschillende tradities van elkaar leren en naar elkaar toegroeien. Juist in Christus ligt de bron van eenheid van alle christenen. Daarom is dit thema bij uitstek een thema om vanuit een katholiek-oecumenische intentie te benaderen. Juist vanuit een gedeelde verbondenheid met Jezus Christus kan over kerkgrenzen heen de eenheid van christenen groter worden.

2.1 Goed nieuws voor het 'omsloten zelf'

We leven vandaag in Europa in een cultuur van mensen die geleerd hebben te denken vanuit zichzelf. Of we nu modern zijn, postmodern, of daar al voorbij, niemand kan heen om de gevolgen van een